

Derleme

Çevrimiçi çocuk cinsel istismarı: Yaygınlık, mağdur ve suçlu özellikleri

● Cennet Kara Özçalık, ● Rahime Atakoğlu

İstanbul Kültür Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul

Özet

Günümüzde internetin yaygın kullanımı kötü amaçlı sitelerin artmasına, bu sitelerde failer ile çocukların karşılaşmasına ve çevrimiçi çocuk cinsel istismarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çevrimiçi çocuk cinsel istismarı, bir çocuktan cinsel tatmin sağlama amacıyla cinsel içerikli materyal elde etme, bu materyalleri görüntüleme, toplama, maddi kazanç amacıyla dağıtma eylemlerini içermektedir. Çevrimiçi çocuk cinsel istismarı, çocuk ve ailelerde ruhsal iyilik halinin bozulmasına yol açarak toplum ruh sağlığını tehdit etmektedir. Alan yazında çevrimiçi çocuk cinsel istismarı ile ilgili yeterince çalışma olmadığı, daha çok çocuk pornografisi ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu derlemede, mevcut literatür ışığında çevrimiçi çocuk cinsel istismarı tanımı ve süreç özellikleri, çevrimiçi cinsel istismar mağdurlarının yaygınlığı, çevrimiçi çocuk cinsel istismar mağdurlarının ve suçlularının özellikleri ile ilgili bilgiler aktarılmaktadır. Ayrıca derlemede, pedofilik kültürün çocuk cinsel istismarını nasıl desteklediği ve suçluların yakalanmama stratejileri ile ilgili veriler de sunulmaktadır. Çevrimiçi ortamda geçirilen sürenin artması ve suçluların yeni stratejiler geliştirmesi, çocukların çevrimiçi ortamda cinsel istismara maruz kalma risklerini de arttırmaktadır. Bu nedenle çevrimiçi çocuk cinsel istismarının tespit edilmesi ve önlenmesi toplum ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi bakımından önemlidir. Bu derlemede aktarılan çevrimiçi çocuk cinsel istismarı literatür bilgisi ile ruh sağlığı profesyonellerinin farkındalıklarının artmasına ve gelecekteki çalışmalara katkıda bulunmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk cinsel istismarı; çocuk psikiyatrisi; çocuk sağlığı; internet; psikiyatri hemşireliği.

Konu hakkında bilinenler nedir?

- Yaygın internet kullanımının çevrimiçi ortamda çocuk cinsel istismarının ortaya çıkmasına neden olduğu ve çocuk, aile ve toplum ruh sağlığı için tehdit oluşturduğu bildirilmektedir.

Bu yazının bilinenlere katkısı nedir?

- Bu makale, mevcut literatür kapsamında çevrimiçi çocuk cinsel istismarı aşamalarını, yaygınlığını, mağdur ve suçluların özelliklerini bir arada aktarmaktadır.

Uygulamaya katkısı nedir?

- Çocuk, aile, toplum ve ruh sağlığı profesyonellerinin çevrimiçi çocuk cinsel istismarı ile ilgili farkındalık düzeylerinin artmasıyla birlikte daha fazla mağduriyetin önüne geçilmesi sağlanacaktır. Ayrıca gelecekte çevrimiçi çocuk cinsel istismarının tespit edilmesi ve önlenmesi, mağdur ve suçluların tedavisi, çevrimiçi cinsel suç süreçleri ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

İletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ile internet; insan yaşamının çalışma, sağlık, eğitim, haberleşme ve eğlence gibi pek çok alanında değişime neden olmuş, adeta temel bir ihtiyaç haline gelmiştir.^[1] İnternet ucuz ve ulaşılabilir olma özellikleri ile insan yaşamının her anına ve alanına girmektedir.^[2] TÜİK 2013 verilerine göre, Türkiye'deki 6–15 yaş arasındaki çocuklar internet kullanmaya ortalama 9 yaşında, cep telefonu kullanmaya ortalama 10 yaşında başlamaktadır. Ayrıca çocukların %45'i hemen her gün internet kullanmaktadır.^[3] Benzer şekilde Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) araştırma projesi kapsamında Türkiye'deki 9–16 yaş aralığında olan çocukların %46'sının 7–10 yaşlarında interneti kullanmaya başladığı, günlük 1–1.5 saatlerini internet kullanımına harcadıkları görülmektedir.^[4] İngiltere'de 0–2 yaş aralığındaki çocukların

%25'i, 3–5 yaş aralığındaki çocukların %36'sı kendi tabletlerine sahiptir ve günlük bir saatten uzun süre tablette zaman geçirmektedir.^[5] Turgut ve Kurşun (2019),^[6] 9–16 yaş aralığındaki çocukların %80'inin kendi odalarında mobil internete erişim sağladıkları ve günlük olarak en çok sosyal ağ kullanım etkinliğine sahip olduklarını bildirmektedir.

İnternetin yaygın kullanımı ticari amaçlı sitelerin gelişmesine yol açmaktadır. Pornografik içeriğe, sohbet odalarına, kontrolsüz iletişim ağına sahip olan bu siteler, failer ile çocukları bir araya getirme, suça yönelme ve cinsel davranışlarda sapma gibi olumsuz sonuçlara aracı olmaktadır.^[7] İnternetin ulaşılabilirliğinin artması ile çevrimiçi çocuk cinsel istismarı (ÇÇCi)'nda çocuk pornografisine ek olarak sanal uşaklaştırma (grooming), web cam seks turizmi gibi yeni istismar türleri ortaya çıkmaktadır.^[2] Çocuk ve ailelerin psikolojik iyilik hallerinin bozulmasına yol açan ve nispeten yeni bir kavram olan ÇÇCi sadece bir ruh sağlığı sorunu olarak değil aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmelidir.^[8] ÇÇCi mağdurlarda utanç, suçluluk, korku ve güçsüzlük duygularına yol açarken; ebeveynlerde sıkıntı, öfke, utanç ve dehşet duygularına neden olabilir. Ebeveynlerin uygun olmayan tepkiler vermesi ile destekleyici olmayan aile ortamı mağdur üzerindeki çevrimiçi istismarın olumsuz etkilerini arttırabilir.^[9] Çocukların interneti giderek daha küçük yaşlarda ve daha uzun sürelerde kullanması çevrimiçi ortam riskleri ile karşılaşma olasılıklarının artmasını beraberinde getirmektedir. Bu durum toplum ruh sağlığını tehlikeye atarak giderek büyüyen bir problem olma özelliğine sahiptir. Çocuk, birey, aile ve toplumun ruh sağlığı tedavilerinin yürütülmesi ve ruhsal iyilik hallerinin korunmasında önemli bir yere sahip olan psikiyatri hemşirelerinin ÇÇCi'nin farkında olması ve ÇÇCi'yi tanıması önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma ile psikiyatri hemşirelerinin farkındalıklarının artması ve alanyazına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Derlemede çevrimiçi çocuk cinsel istismarı tanımı ve süreç özellikleri, çevrimiçi cinsel istismar mağdurlarının yaygınlığı, çevrimiçi çocuk cinsel istismar mağdurlarının ve suçlularının özellikleri ile ilgili bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada 18 yaş altı her birey için çocuk ifadesi kullanılmaktadır.

Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismarı Süreci ve Özellikleri

Çevrimiçi çocuk cinsel istismarı (ÇÇCi), çocuk cinsel istismarı materyallerini görüntüleme, toplama, kişisel çıkar ya da madde kazanç amacıyla dağıtma, başka failer ile iletişim kurma ve çevrimiçi çocuk cinsel istismarı canlı akışına katılma eylemlerini; ayrıca çocukları çevrimiçi ve çevrimdışı cinsel eylemlere dahil etme amacıyla sanal uşaklaştırmayı içermektedir.^[10] Sanal uşaklaştırma, yetişkin bir kişinin Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) tarafından sağlanan araçları kullanarak çocuktan cinsel tatmin sağlama, cinsel içerikli materyal elde etme ve çocuğun çevrimiçi ve çevrimdışı cinsel istismarını sağlama amacıyla kurduğu etkileşim sürecidir.^[11,12] Diğer bir ifade ile sanal uşaklaştırma; bir suçlunun çocuğun güvenini kazanarak cinsel istismar için fırsatlar oluşturduğu hazırlık sürecindeki eylemleridir.^[13]

O'Connel çevrimiçi cinsel istismar sürecini 5 aşamalı bir model ile açıklamaktadır.

Arkadaşlık Kurma Aşaması: Suçlunun mağdur ile tanıştığı aşamadır. Suçlu mağdura diğer insanlara açık olan sohbet odasından özel bir konuşma alanına geçmeyi önerir. Aşamanın süresi suçlular arası farklılık göstermektedir. Bu aşamanın tekrar etmesi ise suçlunun mağdur ile temas seviyesine bağlı olarak değişmektedir.

İlişki Kurma Aşaması: İlk aşamanın uzantısıdır ve mağdurun yaşamını öğrenmeyi içerir. Suçluların tamamı tarafından uygulanmayabilir ancak mağdur ile iletişimi sürdürme niyetine sahip suçlular mağdurun en iyi arkadaşı yanılması oluşturmayı amaçlamaktadır.

Risk Değerlendirme Aşaması: Suçlunun mağdurun yakın çevresi hakkında sorular sorduğu (bilgisayarın yeri, bilgisayarı kullanan kişi sayısı) aşamadır.

Münhasırlık Aşaması: Görüşmenin içeriğinin değiştiği aşamadır. Bu aşamada mağdur suçlu tarafından özel sorunları konuşmaya teşvik edilir. Mağdur ile suçlu arasındaki iletişim, karşılıklı sırların paylaşıldığı hissini içermektedir.

Cinsel Aşama: Suçlu mağdurda derin güven duygusu algısını oluşturduktan sonra cinsel aşamaya geçer. Bu aşamada 'Daha önce hiç öpüştün mü/kendine dokundun mu?' gibi konuşma kalıplarında belirgin farklılıklar görülür. Mağdur ile ilişkiyi sürdürmeyi ve mağdur tarafından algılanan güven ve sevgi duygularını korumayı amaçlayan suçlular cinsel aşamaya usulca geçer.^[14]

Suçlu tarafından uyarlanan ilişkisel çerçeve, mağdurun suçlu-yu muhtemel bir sevgili ve/veya akıl hocası olarak algılaması amacıyla oluşturulur. Bu modelde tanımlanan çevrimiçi ilişkinin çevrimdışı görüşme talebine ilerleyebilecek özelliklere sahip olduğu ileri sürülür. Sanal uşaklaştırma sürecinde tüm suçlu-mağdur etkileşimleri bu aşamaları takip etmeyebilir. Süreç suçlunun motivasyonuna ve hedefine bağlı olarak değişiklik gösterebilir.^[14] Yapılan çalışmalar sanal uşaklaştırma sürecinin 6 ay ile 4 yıl arası değişebildiğini göstermektedir.^[15-17] Yakın tarihl araştırmalar failerin az sayıda sanal uşaklaştırma stratejisi uygulayarak agresif ve hızlı cinselleştirilmiş taleplerde bulduklarını, fail mağdur iletişimde uzun bir sanal uşaklaştırma döneminin gerekmediğini göstermektedir.^[10,18] Suçluların sergiledikleri farklı yaklaşımların dikkat çekici olan ortak noktası, tüm yaklaşımların cinselleştirilmiş olmasıdır.^[18]

Sanal uşaklaştırma sürecinde suçlular, mağdur çocuğun cinsel aktiviteye veya cinsel ilişkiye katılımını teşvik eder.^[10] Bunun için suçlular tarafından aldatma, rüşvet, katılım, saldırganlık gibi farklı ikna edici stratejiler kullanılır.^[16] Failer çocuklar ile iletişime geçerken sahte kimliklere başvurma, yalan söyleme gibi aldatma stratejileri uygular.^[15,16] Yapılan bir çalışmada mağdur çocukların tamamının daha genç birisi ile karşılaşmayı bekledikleri saptanmıştır.^[15] Mağdurlara hediye, konser bileti, para verme gibi bir dizi rüşvet stratejileri vardır. Mağdura cinsel aktiviteye teşvikinin sağlanmasında tarafların eşit olduğu algısını yaratma, müstehcen görsel materyaller kullanarak duyursuzlaştırma ve normalleştirme gibi katılım stratejileri uygulanır.^[13,16]

Failler mağdurları fiziksel (kapıyı kapatma) ya da zihinsel (ilişkiyi sır olarak saklama) biçimde çevreden soyutlayarak çevrimiçi ve/veya çevrimdışı cinsel istismara hazırlar.^[15] Bu şekilde suçlular mağdur çocuktan; cinsel sohbet, müstehcen fotoğraflar, kamera karşısında cinsel poz verme, soyunma, cinsel dokunma, mastürbasyon ve aşırı cinsel eylemlerde (nesnelerin kullanımı, cinsel ilişkiyi izleme, hayvanlarla cinsel ilişki gibi) bulunmaya kadar bir dizi davranışı gerçekleştirmesini talep eder.^[10,19] Sanal uşaklaştırma sürecinde elde edilen müstehcen görüntüler kayıt altına alınır ve kötüye kullanım için kalıcı hale getirilir.^[10] Bu görüntüler ilerleyen dönemlerde mağdurların sessizliğini sağlamak ya da cinsel aktiviteye katılımı reddetmesi halinde cinsel eylemlerde bulunmaya zorlamak amacıyla aile, arkadaş ya da öğretmenler ile paylaşma ya da internete yükleme tehdidi ile saldırganlık stratejisi olarak kullanılabilir.^[10,16,20] Koçtürk ve Yüksel'in (2018)^[21] çalışmasında, çevrimiçi ortamda bir yabancı ile tanışan çocukların %71'inin çevrimdışı cinsel istismara maruz kaldığı, bu mağdurların %16'sının müstehcen görüntülerinin suçlu tarafından kayıt altına alındığı, %6'sının görüntülerinin internet ortamında paylaşıldığı, %34'ünün tehdit edildiği, %24'ünün şiddete maruz kaldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Yakın tarihli bu çalışma failler tarafından kullanıldığı bahsedilen stratejileri doğrulamaktadır. Failler tüm bu stratejileri kullanırken mağdur çocuğun okul devamsızlığı, aile çatışması ve kırılımları gibi özel sorunlarından yararlanır.^[16]

Literatürde sanal uşaklaştırma suçlarının sınıflandırılmasında farklılıklar mevcuttur. Avrupa Çevrimiçi Bakım araştırma projesi kapsamında elde edilen veriler neticesinde ÇÇCİ suçluları yaklaşımlarına göre üç gruba ayrılmıştır. Birinci grup suçlular, samimiyet arayışı içinde yüksek derecede savunmasız çocukları hedef almaktadır. İkinci grup suçlular, aşırı cinsel davranış sergilemeye hazır bulunmakta ve daha çok risk almaktan çekinmeyen çocukları hedef almaktadır. Üçüncü grup suçlular samimiyet ya da aşırı cinsel davranışları duruma göre belirlemektedir.^[10] Ayrıca suçlular motivasyonlarına göre fantezi güdümlü ve temas güdümlü olarak da sınıflandırılmaktadır. Fantezi güdümlü grup çocukları çevrimiçi sekse yönlendirme motivasyonuna sahiptir. Temas güdümlü grup çocuklar ile çevrimdışı cinsel ilişki geliştirme motivasyonuna sahiptir.^[13]

Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismarı Yaygınlığı

Birleşik Krallık'ta 2016 yılında ÇÇCİ görüntüleri ile meşgul olan 100 bin kişi bulunmaktadır. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) çocuklar, %5–%25 aralığında çevrimiçi zorbalık, pornografi, cinsel içerikli mesajlaşma ile karşılaşmaktadır.^[22] Interpol tarafından 2009–2013 yılları arasında yaklaşık 4 bin mağdur çocuk ve 2 bin ÇÇCİ suçlusu tespit edilmiştir.^[10] ABD'de, ÇÇCİ nedeniyle bir yılda 3 bin tutuklama gerçekleşmiştir.^[19] Yapılan bir çalışmada Sweetie adında yaratılan Filipinli sanal bir çocuğa 10 hafta içerisinde binden fazla fail çevrimiçi cinsel görüntü karşılığı para teklifinde bulunmuştur.^[2] ABD'de 10–17 yaş aralığında internet kullanımı olan çocukların %13'ü çevrimiçi ortamda istenmeyen cinsel istek almaktadır.^[23]

Interpol'ün Uluslararası Çocuk Cinsel Sömürü Veritabanı, Temmuz 2019 itibarıyla yaklaşık 20 bin mağdura ve 9 bin suçluya ilişkin veriye sahiptir.^[24] Avrupa Çevrimiçi Çocuklar araştırma projesi dahilinde değerlendirilen 1018 çocuğun %11'inin internette cinsel içerikli fotoğraf gördüğü, %12'sinin cinsel içerikli mesaj aldığı saptanmıştır. Çocukların %16'sının internette yeni kişilerle tanıştığı ve bunların %2'sinin daha sonra bu kişilerle yüz yüze görüştüğü bildirilmektedir.^[4] Kim-Kwong 10-15 yaş aralığında olan 1588 çocuğun yer aldığı çalışmasında çocukların %35'inin internet tacizinin kurbanı olduğu sonucuna ulaşmıştır.^[25] Çevrimiçi sosyal paylaşım sitelerinde profil oluşturma yaşının on üç olmasına rağmen bu sitelerde profili olduğunu bildiren çocukların üçte biri on üç yaş altındadır.^[4] 5715 çocuğun katıldığı bir çalışmada çocukların %6'sının son bir yıl içinde en az bir kez çevrimiçi cinsel davranışta bulunduğu ve bu çocukların %32'sinin en az bir kez ikna, baskı, zorlama hissettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.^[26]

ÇÇCİ yaygınlığı ile ilgili literatür incelendiğinde; çalışmaların çoğunluğunun resmî kurumlar tarafından yürütülen araştırma sonuçları ile sınırlı olduğu, diğer çalışmaların çocukların çevrimiçi ortamdaki faaliyetlerini ve karşılaştıkları riskleri tanımlamaya yönelik olduğu görülmektedir. ÇÇCİ sorununun tanınması ve rakamlara yansımaları, çocukların sanal ortamda iletişim kurdukları yetişkinlerin ya da cinsel güdümlü kişilerin farkında olmadıkları zaman güçleşebilir. Ayrıca çocuk ile fail arasındaki geçen etkileşim açık cinsel ifade boyutuna ilerleyemeyebilir ya da çocuk fail tarafından ifşanın önlenmesi için zorlayıcı ve tehdit edici davranışlara maruz kalabilir.^[13] Ülkelerdeki farklı tanımlamalar ve yasal düzenlemeler ile suçluların yakalanmama stratejileri gerçek yaygınlığının saptanmasını güçleştirebilir. Bu nedenlerle ÇÇCİ yaygınlığı ile ilgili daha fazla araştırma yapılarak eksik kalan literatür bilgisinin tamamlanması önemlidir.

Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismar Mağdurlarının Özellikleri

Çocukların interneti kullanmaya küçük yaşlarda başlaması, kendilerine ait telefon ve tabletlerinin bulunması, internette geçirdikleri zamanın artması çevrimiçi ortamda daha fazla risk ile karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.^[1,3–5] Türkiye'de sosyal paylaşım sitelerinde hesabı bulunan çocukların %46'sı profillerini 'herkese açık' şeklinde kullanmakta, %19'u adres bilgilerini, %8'i telefon numaralarını yabancılarla paylaşmaktadır. Ayrıca çocukların %68'inin sosyal paylaşım sitelerinde bulunan gizlilik ayarlarını yapmayı ve istenmeyen mesajları engellemeyi bilmedikleri görülmektedir.^[4] Turgut ve Kurşun'un (2019)^[6] çalışmasında, sosyal ağlarda çocukların %76'sının soy isimlerini, %71'inin yüzlerini gösteren fotoğraflarını paylaştıkları, %6.5'inin gelen tüm arkadaşlık isteklerini kabul ettikleri görülmektedir. Avrupa'daki çocukların %50'sinin yabancılarla kişisel bilgilerini paylaştığı, %40'ının yetişkin pornografisi ile karşılaştıkları; ayrıca yabancılarla etkileşime girmenin çocuklar tarafından risk olarak görülmediği bildirilmektedir.^[23] Tüm bu araştırmalar ile çocukların çevrimiçi ortama özgü bilgi eksik-

liklerinin olduğu, çevrimiçi riskli davranışlarda buldukları ve faillelere karşı savunmasız oldukları anlaşılmaktadır. Çalışmalar, bu suçluların çocukların sosyal ağ profillerinde paylaştıkları kişisel bilgilere ulaşarak hareket ettiklerini göstermektedir.^[27]

Yapılan çalışmalarda mağdur çocuğun daha çok kadın cinsiyetinde olması kız çocuklarının daha riskli bir konumda olduğu anlamına gelebilir.^[16,18,27-31] Çevrimiçi cinsel faaliyetler anonimlik algısı ve gerçek bir temasın olmadığı düşüncesi ile zararlı görülmemekte, normal olarak algılanmakta ve dezavantajlı sosyoekonomik duruma sahip olan çocuk ve aileler için para kazanmanın kolay bir yolu haline gelebilmektedir.^[12] Ülkemizde yapılan bir çalışmada, sanal uşaklaştırma sonrasında fiziksel cinsel istismara uğrayan çocukların %97.8'inin düşük sosyoekonomik seviyeye sahip oldukları bulunmuştur.^[21] Daha düşük sosyoekonomik seviye sahip, daha işsiz, daha çok göçmen geçmişli olan ailelerin çocukları daha çok çevrimiçi cinsel davranışta bulunmaktadır.^[26] Sosyoekonomik olarak dezavantajlı olmayan ancak erken travmatik yaşam olayları deneyimleyen ve kendisini dışlanmış hisseden çocukların maddi kazanç karşılığı çevrimiçi cinsel aktivitede buldukları bildirilmektedir. Bu çocukların internet topluluklarında aidiyet duygusu hissettikleri ve bu davranışlarının kendine zarar verme biçiminin değişmiş bir hali olarak ortaya çıktığı bildirilmektedir.^[29] Bu çalışmalardaki farklı sonuçlar çalışmaların yürütüldüğü ülkelerdeki gelişmişlik düzeyi, kültür ve toplumsal yapıdaki farklılık ile açıklanabilir. İhmal ve istismar geçmişli olan çocuklar çevrimiçi cinsel içerik ve isteklere, yüksek riskli sosyal ağ profillerine daha fazla maruz kalma eğilimindedir.^[30] Çevrimiçi çocuk cinsel istismarına maruz kalmada mağdurların sahip olduğu düşük benlik saygısı, kötü ebeveyn ilişkisi, daha yüksek madde kullanım sıklığı, psikolojik zorluklar ve sansasyon arayışı, riskli internet davranışları gibi etmenlerin yüksek derecede ilişkili olduğu saptanmıştır.^[26,32] ÇÇCİ'de kadın cinsiyeti, düşük sosyoekonomik durum, travmatik yaşam olayları, düşük benlik saygısı, riskli internet davranışı gibi faktörler çocuklar için riskli özelliklere dönüşebilir. Bu özelliklere sahip çocukların ÇÇCİ açısından değerlendirilmelerinin yapılması, çevrimiçi ortam risklerine karşı eğitim programlarına alınması ve psikososyal açıdan desteklenmeleri çevrimiçi cinsel istismara maruz kalmalarını önlemede önemlidir.

Çevrimiçi Çocuk Cinsel İstismar Suçlarının Özellikleri

İnternetin küresel yapısı denetlenebilir ve yönetilebilir olmasını zorlaştırır.^[33] İnternet, suçlular için erişimi kolaylaştıran ve mağduru cinsel istismara hazırlamaya yardımcı olan bir araçtır.^[10] Failleler interneti müstehcen görüntüler elde etmek, çocuklar ile cinsel amaçlı davranışlarda bulunmak amacıyla kullanır.^[16,19,27] Ayrıca internet faillelere çok sayıda etkileşim kurma ve birden fazla mağdur ile farklı senaryolarda aynı anda görüşebilme imkânı sunar.^[27] Çevrimiçi algılanan anonimliğin failleler üzerinde cesaretlendirici etkisi vardır. Çocuk cinsel istismarı için motive olan ancak geçmişte bunu yapmaktan kaçınan kişiler algılanan anonimlik ile suç işlemeye yönelebilir. Failleler

kazandıkları anonimlik ile kendi yaşamları üzerinde direkt bir etki görmeyerek çok sayıda çocukla iletişim kurabilir.^[10,16,27] Sosyal paylaşım siteleri arası geçiş, kayıt gerektirmeyen site kullanımları, suçluların birbirleriyle direkt iletişim kurmalarını sağlayan P2P ağları ve karanlık ağ olarak adlandırılan şifreli iletişim ağları bu anonimliği artırır.^[27,33] Ücretsiz olarak edinilebilen Tor yazılımı en çok bilinen karanlık ağıdır.^[33] Ayrıca failleler internetin erişilebilirlik ve satın alınabilirlik gibi özellikleri ile evlerinden uygun maliyetlerle çeşitli cinsel içeriklere kolaylıkla ulaşabilmektedir.^[13] İnternet bülten panoları ve sohbet odaları birden fazla kurban ile iletişim kurma amacı ile kullanılır.^[19,20] Ayrıca çocuklar çevrimiçi ortamda bir yabancı ile temasa geçtiklerinde anonimlik algısından etkilenerek daha özgür davranma eğilimi gösterebilir.^[10]

Çocuklar ile duygusal ve cinsel ilişkiyi destekleyen ve teşvik eden pedofilik kültür, çocuk cinsel istismarında suçluların saklanma becerilerini artırırken, çocuklarla ilgili çarpık cinsel tutumları desteklemekte ve normalleşme yoluyla fantezilerin tırmanmasına yol açmaktadır. Çevrimiçi pedofil gruplar, internet üzerinde sömürü ve istismar terminolojisinden kaçınarak çocuklarla cinsel ilişki kurmayı sevmeye duygusu ile tanımlar ve faillelerin bilişsel çarpıtılmalarını güçlendirir.^[10] Bu gruplar sanal topluluklarda çocuk istismarı mevzuatını ve toplum algısını değiştirmenin yollarını tartışır.^[19] Quayle ve ark. (2014)^[27] ÇÇCİ suçluları ile yürüttükleri çalışmada suçlulara uyumsuz inanç, tutum ve bilişsel çarpıtılmaların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan, istismarcılar suçlarını normalleştirmeye çalışmakta, yanlış anlaşıldıklarını iddia etmektedir. İstismarcılar, mağdur yerine 'genç arkadaş'; seks suçlusu yerine 'erkek sever', 'kız sever', 'çocuk sever' gibi ifadeleri kullanırlar.^[19]

Literatürde sanal uşaklaştırma suçundan hüküm giyen suçluların çoğunlukla erkek cinsiyetine sahip olma, 21–56 yaş aralığında olma, çoğunlukla 11–15 yaş aralığında kız çocukları ile etkileşime geçme gibi özelliklere sahip oldukları bilgilerine ulaşılmaktadır.^[16,18,27,31] ÇÇCİ suçlularının çevrimdışı suçlara göre daha genç ve işsiz olma, daha yüksek ihtimalle romantik bir ilişkiye sahip olma özellikleri vardır.^[10] Literatürde ÇÇCİ suçlularının çevrimdışı suçlara göre daha yüksek eğitim ve sosyoekonomik düzeye sahip olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur.^[34] Çevrimiçi suçluların çevrimdışı suçlara göre daha yüksek cinsel sapkınlık, daha düşük baskı yönetimi özelliklerine sahiptir.^[10] Suçlular için yalnızlık, depresyon, stres, sosyal ve ilişkisel bağ kurmada zorluk ya da kaçınma gibi olumsuz duygusal durumlar sık deneyimlenmektedir. Suçluların sosyal ve cinsel çıkış noktası olarak sohbet odalarında bulunduğu, olumsuz duygusal durumlar ile baş etme yolu olarak interneti cinsel tatmin amaçlı kullandığı ve bu davranışlarını bağımlılık olarak gördükleri bildirilmektedir.^[10,31,35] Bazı suçlular, olumsuz tanımlanan cinsel gelişim, küçük yaşlarda deneyimlenen aile yaşamı zorlukları, olumsuz okul deneyimi, sık şehir değişimi gibi yaşantılardan bahsetmişlerdir.^[35] Kadın cinsiyetine sahip suçluların incelendiği sınırlı araştırma, bu suçluların suç süreçlerine daha çok tedarikçi olarak dahil oldukları, genellikle bir erkek eş suçlu ile birlikte suça katıldıkları, bakım verici özellikleri sayesinde suça kolaylaştırıcı rolünde etki ettikleri bilgi-

lerine sahiptir.^[36,37] Ayrıca kadın suçluların travma geçmişi, önceden alınmış akıl sağlığı tedavisi, öz kısıym girişi ve madde bağımlılığı gibi özelliklere sahip oldukları bildirilmektedir.^[37] ÇÇCİ suçlularına yönelik literatür incelendiğinde çalışmaların küçük gruplar ile yapıldığı, verilerin polis raporları ya da katılımcıların ifadeleri ile sınırlı kaldığı ve henüz tespit edilememiş suçluları kapsamadığı görülmektedir. Bu nedenle elde edilen sonuçlar tüm ÇÇCİ suçlularını yansıtmayabilir. Failleri suç işlemeye iten bilişsel ve sosyal süreçlerin daha iyi anlaşılabilmesi, suç gerçekleşmeden bu kişilerin tespit edilebilmesi ve ruh sağlığı tedavilerinin etkin olarak yapılabilmesi için daha çok çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç

Modern dünyada internetin çocuklar dahil vazgeçilemez bir kullanım aracı haline dönüşmesi, ÇÇCİ mağdur sayısının artmasında risk oluşturmaktadır. Çocuk ve aileler çevrimiçi ortam risklerine karşı savunmasızdır. Mağdurlar ile çalışan profesyonellerin de ÇÇCİ ile ilgili endişeye ve bilgi eksikliğine sahip oldukları, tedavide zorlanma yaşadıkları bildirilmektedir.^[38,39] Psikiyatri hemşirelerinin ÇÇCİ'ye karşı uyanık olmaları, mağdurların tedavisinde ruhsal sağlıklarının yanında çevrimiçi davranışlarının da değerlendirilmesi yinelenen mağduriyetlerin önlenmesinde önemlidir. Bunun için; çocuk, aile, toplum ve profesyonellerin ÇÇCİ ile ilgili farkındalıklarının artırılması için eğitim programlarının düzenlenmesi, kamu spotlarının oluşturulması önerilir. Ayrıca çocuklar için çevrimiçi yaratıcı ve eğitici içerik üretiminin desteklenmesi, okullarda çevrimiçi güvenliğin ve yaşa uygun gizlilik ayarlarının öğretilmesi, yaş sınırı ve içerik sınıflandırılmasının daha yaygın kullanımının sağlanması gibi faaliyetlerin artırılması önerilir. Ruh sağlığı çalışanları çevrimiçi çocuk cinsel istismarının tespit edilmesinde, önlenmesinde, mağdur ile ailelerin tedavilerinin sağlanmasında ve ruhsal iyilik hallerinin sürdürülmesinde önemli rol ve sorumluluklara sahiptir. Literatür incelendiğinde; ÇÇCİ ile ilgili çalışmaların daha çok çocuk pornografisi üzerine yoğunlaştığı, sanal uşaklaştırma ile ilgili sınırlı araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu nedenle konu ile ilgili daha çok araştırma yapılarak temel literatür bilgisinin oluşturulmasına, ruh sağlığı çalışanlarının bilgi gereksinimlerinin eğitimlerle karşılanmasına ihtiyaç vardır.

Çıkar çatışması: Bildirilmemiştir.

Hakem değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazarlık katkıları: Konsept – R.A.; Dizayn – C.K.Ö.; Denetim – C.K.Ö., R.A.; Analiz ve yorumlama – C.K.Ö., R.A.; Literatür arama – C.K.Ö.; Yazan – C.K.Ö.; Kritik revizyon – C.K.Ö., R.A.

Kaynaklar

1. Çıkman B, Salman Ö, Çalışkan D. Adı: meraklı, soyadı: çocuk, durum: çevrimiçi, sonuç: grooming, internette çocuk istismarı. *The Journal of Current Pediatrics* 2017;15:87–97.
2. Açar KV. Organizational aspect of the global fight against online child sexual abuse. *Glob Policy* 2017;8:259–62.
3. Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı bilişim teknolojileri kul-

- lanım araştırması. Retrieved July 2, 2020, from <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>.
4. Kaşıkçı DN, Çağıltay K, Karakuş T, Kurşun E, Ogan C. Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim* 2014;39:230–43.
5. Livingstone S. Children's and young people's lives online. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley and Sons, Incorporated; 2017. p. 35–47.
6. Turgut YE, Kurşun E. Türkiye'deki çocukların erişim, kullanım ve etkinlikler bağlamında mobil internet deneyimleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama* 2019;9:349–71.
7. Keçe H. Çocuk destek merkezlerinde yaşayan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygı düzeyleri. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi] Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2018.
8. Urazel B, Fidan SF, Gündüz T, Şenlikli M. Çocuk ve ergen cinsel istismarlarının değerlendirilmesi. *Osmangazi Tıp Dergisi* 2017;39:18–25.
9. Hanson E. The impact of online sexual abuse on children and young people. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley and Sons, Incorporated; 2017. p. 104–29.
10. Whittle HC, Hamilton-Giachritsis C. Offender behavior. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley and Sons, Incorporated; 2017. p. 65–80.
11. McAlinden AM. 'Grooming' and the sexual abuse of children: Institutional, internet, and familial dimensions. 1st ed. Oxford: OUP Oxford; 2012. p. 92–119.
12. Ramiro LS, Martinez AB, Tan JRD, Mariano K, Miranda GMJ, Bautista G. Online child sexual exploitation and abuse: A community diagnosis using the social norms theory. *Child Abuse Negl* 2019;96:104080. [E-pub ahead of print]
13. Kloess JA, Beech AR, Harkins L. Online child sexual exploitation: prevalence, process, and offender characteristics. *Trauma Violence Abuse* 2014;15:126–39.
14. O'Connell RL. A typology of child cyberexploitation and online grooming practices. 2003. Retrieved June 30, 2020, from <https://www.semanticscholar.org/paper/A-TYOLOGY-OF-CHILD-CYBEREXPLOITATION-AND-ONLINE-O%E2%80%99Connell/898c0e9791e5d227dd875129ca05cf7cae08d4c4>.
15. Katz C. Internet-related child sexual abuse: What children tell us in their testimonies. *Child Youth Serv Rev* 2013;35:1536–42.
16. de Santisteban P, Del Hoyo J, Alcázar-Córcoles MÁ, Gámez-Guadix M. Progression, maintenance, and feedback of online child sexual grooming: A qualitative analysis of online predators. *Child Abuse Negl* 2018;80:203–15.
17. Whittle HC, Hamilton-Giachritsis CE, Beech AR. A comparison of victim and offender perspectives of grooming and sexual abuse. *Deviant Behav* 2015;36:539–64.
18. Kloess JA, Hamilton-Giachritsis CE, Beech AR. Offense Processes of Online Sexual Grooming and Abuse of Children Via Internet Communication Platforms. *Sex Abuse* 2019;31:73–96.
19. Gottschalk P. Characteristics of the internet and child abuse.

- In: Davidson J, Gottschalk P, editors. *Internet child abuse: current research and policy*. London: Taylor and Francis Group; 2010. p. 27–51.
20. Paranjothy S, Griffiths JD, Broughton HK, Gyte GM, Brown HC, Thomas J. Interventions at caesarean section for reducing the risk of aspiration pneumonitis. *Int J Obstet Anesth* 2011;20:142–8.
 21. Koçtürk N, Yüksel F. A modern danger for adolescents: From online flirtation to sexual abuse. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2018;31:294–300.
 22. Carr J. A brief history of child safety online: child abuse images on the internet. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley and Sons, Incorporated; 2017. p. 19–34.
 23. Davidson J. Legislation and policy: protecting young people, sentencing and managing internet sex offenders. In: Davidson J, Gottschalk P, editors. *Internet child abuse: current research and policy*. London: Taylor and Francis Group; 2010. p. 8–26.
 24. Açar KV. Framework for a single global repository of child abuse materials. *Glob Policy* 2020;11:178–90.
 25. Choo K. Online child grooming: a literature review on the misuse of social networking sites for grooming children for sexual offences. Research and public policy series no 103. Canberra: Australian Institute of Criminology; Retrieved July 1, 2020, from <https://www.aic.gov.au/publications/rpp/rpp103>.
 26. Jonsson LS, Fredlund C, Priebe G, Wadsby M, Svedin CG. Online sexual abuse of adolescents by a perpetrator met online: a cross-sectional study. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health* 2019;13:32. doi: 10.1186/s13034-019-0292-1. [E-pub ahead of print]
 27. Quayle E, Allegro S, Hutton L, Sheath M, et al. Rapid skill acquisition and online sexual grooming of children. *Comput Human Behav* 2014;39:368–75.
 28. Machimbarrena JM, Calvete E, Fernández-González L, Álvarez-Bardón A, Álvarez-Fernández L, González-Cabrera J. Internet Risks: An Overview of Victimization in Cyberbullying, Cyber Dating Abuse, Sexting, Online Grooming and Problematic Internet Use. *Int J Environ Res Public Health* 2018;15:2471.
 29. Jonsson LS, Svedin CG, Hydén M. Young women selling sex online - narratives on regulating feelings. *Adolesc Health Med Ther* 2015;6:17–27.
 30. Noll JG, Shenk CE, Barnes JE, Haralson KJ. Association of maltreatment with high-risk internet behaviors and offline encounters. *Pediatrics* 2013;131:e510–7.
 31. Briggs P, Simon WT, Simonsen S. An exploratory study of Internet-initiated sexual offenses and the chat room sex offender: has the Internet enabled a new typology of sex offender? *Sex Abuse* 2011;23:72–91.
 32. Livingstone S, Smith PK. Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: the nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *J Child Psychol Psychiatry* 2014;55:635–54.
 33. Smallbone S, Wortley R. Preventing child sexual abuse online. In: Brown J, editor. *Online risk to children: Impact, protection and prevention*. New York: John Wiley & Sons, Incorporated; 2017. p. 151–69.
 34. Hirschtritt ME, Tucker D, Binder RL. Risk assessment of online child sexual exploitation offenders. *J Am Acad Psychiatry Law* 2019;47:155–64.
 35. Morgan S, Lambie I. Understanding men who access sexualised images of children: exploratory interviews with offenders. *J Sex Aggress* 2019;25:60–73.
 36. Martellozzo E, Nehring D, Taylor H. Online child sexual abuse by female offenders: An exploratory study. *International Journal Of Cyber Criminology* 2010;4:592–609.
 37. Bickart W, McLearn AM, Grady MD, Stoler K. A Descriptive Study of Psychosocial Characteristics and Offense Patterns in Females with Online Child Pornography Offenses. *Psychiatr Psychol Law* 2019;26:295–311.
 38. Martin J. Child sexual abuse images online: implications for social work training and practice. *Br J Soc Work* 2016;46:372–88.
 39. Bond E, Dogaru C. An evaluation of an inter-disciplinary training programme for professionals to support children and their families who have been sexually abused online. *Br J Soc Work* 2019;49:577–94.